

RŮZNÉ

ÚVOD DO STRATEGIE

Plukovník gšt. Ing. Josef Průša, CSc.,
generálmajor Ing. Jan Knotek

Koncem minulého roku vydalo nakladatelství Naše vojsko v českém překladu knihu francouzského generála André Beaufra „Úvod do strategie“.

Nová kniha je na záložce svého obalu uváděna takto: „...Svým obsahem, logikou stavby, stručností vyjadřování a snahou o přesnost definic se ... zmíněná práce řadí mezi nejvýznamnější díla posledních dvou desetiletí, která byla o této problematice na Západě napsána. Do rukou našeho čtenáře se ... pochopitelně nedostává s posláním stát se nějakou učebnicí strategie, ale jako ucelená práce, umožňující poznat zásady, metody a cesty, po kterých se ubírá současné vojenské teoretické myšlení na Západě a konkrétně ve Francii.“

Tento článek má být hlubším zamyšlením se nad obsahem Beaufrovy knihy — a to jednak nad obecnými otázkami definice, začlenění a učení strategie, jednak nad obsahem Beaufrova pojetí jaderné strategie.

— ☆ —

O strategii obecně

„Co je to vlastně strategie?“ ptá se autor na str. 26 své knihy, když předtím konstatoval, že strategie je zcela určitě jedním z běžných pojmů, jejichž smysl je nejméně známý.

Generál Beaufre odmítá definici, podle níž strategie je umění používat vojenské síly k dosažení cílů, které stanovila politika. Takovou definici oprávněně považuje za příliš úzkou, neboť se vztahuje na vojenské síly a vystihuje proto pouze vojenskou strategii.

Předkládá čtenáři definici, podle níž strategie je „umění zaměřit sílu k dosažení politických cílů“ (str. 26), nebo podle ještě obecnějšího pojetí — „umění ovládat dialektiku sil“, resp. „umění ovládat dialektické působení vůlí, které k řešení svého konfliktu používají síly“ (str. 27).

Přitom za poslání strategie autor pokládá „...dosahovat cílů, jež stanovila politika, co nejlepším využíváním prostředků, které jsou k dispozici“ (str. 27). Toto poslání strategie pak upřesňuje takto:

„...dosáhnout rozhodnutí vytvořením a využitím takové situace, která u nepřítelů vyvolá takové rozvrácení morálního stavu, že bude nucen přijmout podmínky, které mu chceme vnutit“ (str. 28).

„K dosažení svého cíle, tj. rozhodnutí, má strategie k dispozici celou škálu prostředků materiálních i prostředků povahy morální, počínaje jaderným bombardováním a konče propagandou, nebo obchodní smlouvou“, říká autor na str. 29, a pokračuje: „Celé umění záleží v tom, dokázat si z existujících prostředků vybrat ty nejvhodnější a jejich činnost kombinovat tak, aby přispívaly k dosažení jediného společného psychologického účinku, schopného vyvolat žádaný rozhodující morální efekt.“

Z tohoto pojetí strategie pak vychází, když jednotlivé strategie učeňuje do určitého systému, do jakési „...pyramidy odlišných, přitom však vzájemně závislých strategií, které je nutné správně definovat aby bylo možné co nejlépe spojovat v jediný komplex činností, směřujících k dosažení společného cíle“ (str. 37).

Zamyslí-li se čtenář jen trochu hlouběji nad autorovými jednotlivými strategiemi, pochopí jeho potíže při pokusu učlenit je do jakéhosi uceleného systému.

Nejobecnější a nejširší strategií je v Beaufrově pyramidě — totální strategie. Pod tímto termínem chápe autor komplexní státní strategii (shodně s pojetím „národní strategie“ Američanů) a říká o ní, že je podřízena přímo vládě — to tedy

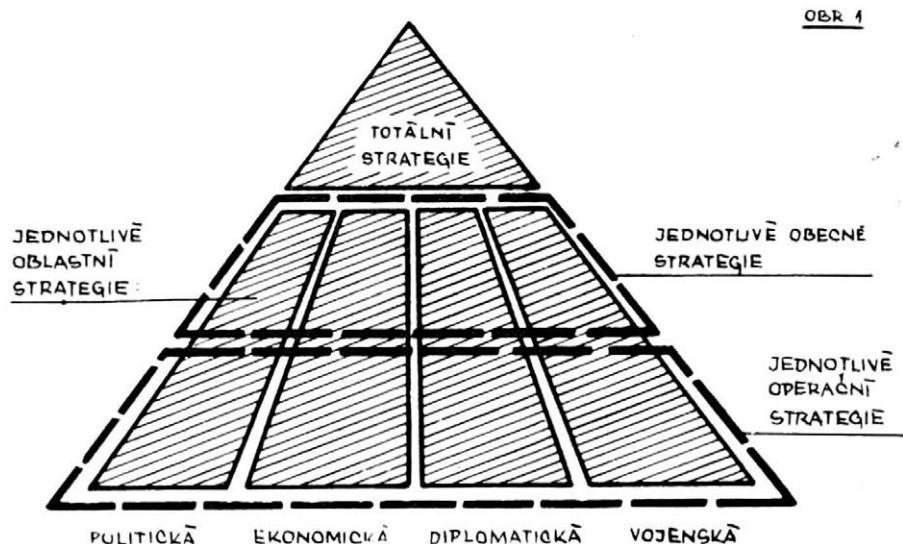
znamená politice — a jejím posláním je koncipovat vedení totální války, stanovit základní úkoly různých obecných strategií a koordinovat je. Tato strategie je v podstatě záležitostí šéfů vlád za účasti jejich náčelníků štábů ministerstev národní obrany a nejvyšších výborů, nebo rad obrany (str. 37).

Logicky přijatelnou kostru Beaufrovy pyramidy strategií tvoří jeho dělení totální strategie oblastní — podle prostředků, jichž je možné použít k realizaci cílů totální strategie: použití politického, ekonomického, diplomatického a vojenského zápasu zabývají se strategie politická, ekonomická, diplomatická a vojenská.

Pokud se týče stupně obecnosti závěrů těchto oblastních strategií, rozeznává autor v každé z nich jednak **obecnou strategii**, (jejím posláním je rozdělovat a kombinovat úkoly, kterých se má dosáhnout akcemi v různých směrech v rámci dané oblasti), jednak **operační strategii** jednotlivých oblastních strategií — její místo je tam, kde probíhá rozhraní mezi koncepcí a exekutivou, mezi tím, co se chce nebo má udělat, a tím, co technické podmínky umožňují (str. 38).

Autorovo učlenění strategií je možné znázornit graficky „pyramidou“, resp. jejím průmětem do jedné roviny (viz obr. 1).

Beaufre ovšem ve své knize hovoří o dalších druzích strategie, které však není dobře možné graficky zachytit do jeho „pyramidy strategií“ — vycházejí

totiž z rozdílných kritérií členění strategie.

Při rozboru problematiky strategického plánování dospívá autor k pěti nejtypičtějším „strategickým modelům“, které vytýčuje jednak podle prostředků, které mají oba soupeři k dispozici, jednak podle závažnosti sledovaného cíle (viz str. 31–34). Těmto modelům pak odpovídá buď tzv. strategie přímá, nebo tzv. strategie nepřímá.

Přímá strategie je v podstatě koncepcí, která vychází ze snahy dosáhnout rozhodnutí v konfliktu nebo zastrašení protivníka buď použitím ozbrojených sil, nebo využitím zastrašovacího účinku samotné jejich existence. Ozbrojené síly v této strategii považuje za hlavní prostředek (str. 47).

Nepřímou strategií se pak řídí všechny formy konfliktů, při nichž není snahou dosáhnout rozhodnutí přímým střetnutím ozbrojených sil, ale naopak metodami co nejméně přímými — ať již v oblasti politické, ekonomické (např. v revolučních válkách), či vojenské, a to formou postupných akcí, přerušovaných vyjednáváním. Autor dále uvádí, že nepřímá strategie má své stále uplatnění ve studené válce a nyní, kdy hrozba jaderných zbraní paralyzuje přímou strategii, považuje nepřímou strategii za „... snad jedinou strategii, které je vůbec možné používat“ (str. 47 a 48).

Zřejmě podle jiného kritéria (realizace či nerealizace akce) dospívá strategie, jejíž protějšek lze nazvat např. strategií akce.

Zastrašovací strategie podle Beaufra vychází především z materiálního faktoru: je třeba disponovat mohutným ničivým potenciálem o velké přesnosti zásahu a značné schopnosti pronikat ke stanoveným cílům“ (str. 92). Uvažuje samozřejmě především o jaderném zastrašování, i když zastrašovací strategie je možné použít u jakýchkoli prostředků realizace politických cílů.

„Protože v jaderné strategii se řeší podstatné problémy předem, tzn. v době míru“ — říká autor na str. 119 — „je obvykle snahou dosáhnout rozhodnutí bez války, která by neměla jiný smysl, než že by byla jakousi matematickou devítkovou zkouškou a prověrkou účinnosti provedených příprav. Z toho pak vyplývá logicky a zcela nepochybně dosud nezakončený vývoj strategie zastrašování.“

Dalším kritériem dělení strategie je zřejmě použití či nepoužití jaderných zbraní. Autor proto vytýčuje jako zvláštní strategii nejadernou nebo konvenční.

Vojenský čtenář Beaufrovy knihy se jistě zastaví u kapitoly, nazvané „Klasická vojenská strategie“.

Po prostudování statí, pojednávajících o strategii obecně, čtenář mimoděk očekává, že ve statích o vojenské strategii bude pojednáno především i o „obecné vojenské strategii“ a o „operační vojenské strategii“. Autor ovšem své obecné úvahy na specifickou oblast vojenské strategie nekonkretizuje.

Z této kapitoly je nezbytné čtenáře upozornit na autorovo pojetí obsahu pojmů „bitva“ a „operace“, jejichž vzájemný vztah vysvětluje na str. 65 takto: „Ve válce, vedené ozbrojenými silami, je bitva jen jediným momentem, jen určitým vyvrcholením. Síly, které se v bitvě mají střetnout, se nejprve musí k sobě přiblížit tak, aby mohly spolu bojovat; přitom je pochopitelné, že se obě strany snaží bitvu zahájit za co nejvýhodnějších podmínek. Souhrnu opatření a manévry, kterými se všechno toto uskutečňuje, říkáme operace.“

Zde je nezbytné upozornit na naprosto odlišný obsah Beaufrova termínu „operace“, který se zásadně liší od běžného významu tohoto termínu v naší armádě, např. ve smyslu pojmu „útočná operace vševojenské armády“.

Vzájemný vztah bitvy a takto odlišně chápané operace uskupuje pak autor knihy do šesti historicky následných variant (str. 65–73).

Pokud se týče myšlenkového obsahu této části Beaufrovy knihy, zůstane čtenáři — vojenskému odborníkovi trochu rozpačitý dojem: autor, vojenský specialista, zůstal čtenáři právě ve statí o vojenské strategii něco dlužen. A snad právě zamyšlení se čtenáře nad tím, co vše by byl v této části knihy očekával, bude hlavním přínosem této kapitoly.

—☆—

Posuzujeme-li knihu generála Beaufra z hlediska pojetí, začlenění a učlenění strategie, lze konstatovat, že se autor snaží o definování co nejobecnějšího pojetí strategie a o začlenění do uceleného systému strategie celé řady specifických strategií, rozlišovaných navzájem podle různých a nesourodých kritérií.

Beaufre ovšem své rozborů a úvahy řeší jako praktik a praxeolog války a opírá se přitom převážně o konkrétní doktrinální strategické koncepce jak minulosti, tak současnosti — tedy o doktrinální kodifikaci pouze těch teorií, jež v příslušné době, v daných historických podmínkách byly, resp. jsou ve státě nejen objektivně,

ale i subjektivně prohlášeny za optimální. Logickým důsledkem tohoto přístupu je, že autor definuje strategii jen jako umění a že ve své knize neuvažuje ani o možnosti pojetí strategie i jako vědy. Takový pohled je ovšem prakticisticky zkreslený a nesprávný.

Samozřejmě není cílem tohoto článku a jistě nebylo ani cílem Beaufrovy knihy řešit vzájemný vztah vědy a umění. Při studiu Beaufrových myšlenek je však třeba promítnout si jejich obsah z oblasti „strategie jako umění“ i do oblasti „strategie jako věda“.

Pokud tedy přehlédneme Beaufrovo zúžení strategie jen na umění, vidíme, že Beaufre vytyčuje jako nadřazený společný rod strategií — vůbec. Uvnitř tohoto rodu vytyčuje jako jeho specifické druhy i strategii politickou, ekonomickou, diplomatickou a vojenskou. Z toho lze předpokládat, že obdobný je autorův názor i na taktiku vůbec a taktiku politickou, ekonomickou, diplomatickou a vojenskou.

Takové učlenění strategie (a stejně tak i taktiky) lze logicky zdůvodnit a je přijatelné i pro nás, zejména pak na úrovni uspořádání odpovídajících teorií:

— teorie strategie — vůbec, vedle specifických teorií strategií oblastních (politické, ekonomické, diplomatické a vojenské);

— teorie taktiky — vůbec, vedle specifických teorií taktik oblastních (politické, ekonomické, diplomatické a vojenské);

— vedle těchto základních teorií, odpovídajících i celkovému učenění příslušných vědních oborů (strategie a taktiky), je ovšem možné utvářet jakékoli účelové teorie a mezi nimi i teorie ostatních Beaufrem uváděných specifických strategií, jako např. teorie zastrašovací strategie, teorie jaderné strategie, teorie nepřímé strategie apod.

Naše oficiální pojetí obecné vojenskovo-vědní teorie, nebo obecné teorie ozbrojeného zápasu, soustřeďuje v sobě teorii vojenské strategie, teorii vojenské taktiky a na základě potřeb praxe druhé světové války teorii operačního umění.

Posuzujeme-li tedy Beaufrova knihu z hlediska vymezení, začlenění a učlenění strategie, pak s výhradou nesouhlasu se zužováním strategie jen na umění lze souhlasit s kladným jejím hodnocením na záložce českého vydání.

—☆—

Jaderná strategie

Generál Beaufre přistupuje k tomuto složitému, celospolečenskému problému současnosti svérázně, s výraznou erudicí a snahou po objektivitě poznání, které svědčí o tom, že je mu jistě právem přisuzováno mezi vojenskými teoretiky Západu jedno z čelných míst. Závěry, ke kterým dochází, jsou podnětné a sugestivní. Jeho kniha provokuje k přemýšlení i o některých otázkách, které jsme si možná v naší praxi navykli interpretovat někdy zjednodušeně.

Jeho knihu ale nelze v naší praxi jenom přečíst — tu je třeba studovat tak, aby pod vlivem sugestivnosti a logiky vyvozovaných závěrů nám neunikla jejich silná politická angažovanost (zcela přirozená) a její poplatnost současným politickým cílům gaullistické Francie, které se jako červená nit táhnou v podtextu celým obsahem. Rozpory mezi USA a Francií, vyplývající z její snahy po velmocenském postavení v Evropě a nezávislosti jejích jaderných zbraní, které v současné době mají pro nás některé kladné prvky, nebylo by jistě dobře proto přeceňovat a generalizovat.

Generál Baufre, jako příslušník třídy, která se při plnění svých cílů a zájmů ne-

může a nechce zříci války jako prostředku politiky, přistupuje k „jaderné strategii“ především z těchto pozic. Chápe jadernou strategii jako strategii totální a jako strategii, kterou je třeba teprve vypracovat tak, aby byla schopna zahrnout i problematiku zbraní, které „přijdou později (kosmických, chemických atd.)“.

Dovedně a se znalostí věci analyzuje současnou jadernou situaci a v podstatě hledá cestu ze slepé uličky „jaderné rovnováhy“.

Na základě rozboru jednotlivých možných způsobů ochrany před nebezpečím napadení jadernými prostředky strategického určení dochází k závěru, že prakticky neexistuje žádná jiná účinná ochrana, než „hrozba odvetnými akcemi“ — tedy než strategie „zastrašování“.

Vychází ze zjištění, že v současné době, v důsledku jaderné rovnováhy na obou stranách (USA a SSSR), **přesunulo se těžiště významu strategických jaderných prostředků z oblasti jejich fyzického účinku ničení do oblasti psychologického působení — jako prostředků vzájemného zastrašování.**

Proto také v procesu „zastrašování“ vidí klíč k současné jaderné strategii.

S tímto závěrem, který potvrzuje praxe,

je jistě možné souhlasit. Nelze však vždy souhlasit se závěry, které z toho Beaufre dále vyvozuje.

Autor považuje za základní předpoklad strategie zastrasování „mít údernou sílu (Force de Frappe) natolik mohutnou, aby dokázala odvrátit protivníka od úmyslu použít vlastních prostředků jaderného napadení strategického dosahu“ (str. 90). Je stoupencem budování „účinných jaderných sil“ a kritizuje např. USA za to, že se v polovině šedesátých let orientovaly na výstavbu systému protivzdušné obrany místo účinných jaderných sil. Konstatuje, že se „křivka zastrasování stálá ve prospěch SSSR“, že zatím co bývalá západní strategie „hromadné odvety“ byla strategií útočnou, je strategie odpustňovaného zastrasování defenzivní a že „její účinnost vůči sovětské nepřímé strategii se musí teprve prokázat“ (str. 115). V souvislosti s tím poukazuje na to, že pomíjivé hodnoty obranných systémů zastarávají nejpozději každých 5 let a že „setrvání v tomto kursu by jednoho dne muselo skončit buď válkou, nebo hospodářským zhroutením, popřípadě však i uzavřením dohody o omezení zbrojení“ — a dodává, že „za cenu takového vypětí mír věčně udržovat nelze“ (str. 115).

Generál Baufre vyvolává dojem, jako by opravdu věřil v nebezpečí agresivního napadení Západu Sovětským svazem. Je ovšem také možné východisko jeho úvah obrátit — a zdá se, že mnohé se pak stane srozumitelnějším.

Je např. jistě originální jeho názor, že „ze strategie zastrasování se může rovněž vyvinout skutečná metoda života v míru“ (str. 121). Znamená to ovšem, že toho „míru“, v jakém dnes žijeme, a ne toho, o který socialistický svět usiluje.

A právě v pojetí perspektiv vývoje se rozcházejí diametrálně.

Beaufre si klade i otázku, zda „jdeme tedy všeobecně směrem k sebevražedné válce, nebo směřujeme k míru“. Odpověď na tuto dnes jistě ne právě snadnou otázku především podmiňuje nutností „mít jistotu, že válka závisí jedině na vůli lidí“ a nakonec dospívá k závěru, že „jak velké války, tak i skutečný mír, budou společně patřit minulosti“ (str. 122).

Mohli bychom s ním souhlasit snad pro přítomnost a i pro dohlednou budoucnost, ale nemůžeme s ním souhlasit v tom, že jeho vize budoucího světa je neodvolatelná. Mír generála Beaufra není náš mír a jeho jaderná strategie je strategií nezbytných válek, která hledá jen takové formy, které by vyloučily oprávněné oba-

vy před použitím strategických jaderných prostředků.

Souhlasíme a bohužel musíme souhlasit s jeho zjištěním, že „čím účinnější zastrasování, tím menší nebezpečí využití ničivé síly strategických jaderných prostředků“ — k tomu jsme nuceni pudem sebezáchrany. Nepokládáme to však za rovnici matematického modelu světového vývoje, ale spíš za rovnici světové katastrofy.

Tolik k základním otázkám pojetí Beaufrovy „jaderné strategie“. Dále se trochu podrobněji všimneme jen některých, z našeho hlediska zajímavých závěrů a těch cest, kterými autor k nim dospěl.

Tak k nezbytnosti strategie zastrasování dospěl rozbořením „možných způsobů ochrany před napadením“.

Možnost „preventivního zničení zbraní protivníka“, opřená o převahu USA, trvala jen krátce. Dosažení úplné ochrany touto cestou se mu jeví jako problematické. Navíc konstatuje, že mírumilovná politika, „prohlašovaná“ Severoatlantickým paktem, znemožňovala silám NATO uchopit iniciativu a že bylo nutné s tímto opatřením kalkulovat jako s „odvetným“, což vyžadovalo „přežití první útok nepřítel“. Proto, aby preventivní akce „byla uvedena v soulad s čistě politickou koncepcí zřikání se agrese“ (str. 88), dostala název „předstihující“.

Druhý způsob „přepadů a ničení jaderných zbraní za jejich letu k cíli“ pokládá za nesnadný proto, že vede k závodům ve zbrojení, přičemž je to jen cesta nepřímého vyčerpání protivníka tím, že místo ničení jeho zbraní se spokojuje jen se znehodnocováním jejich kvality vyšší kvalitou vlastních zbraní a nucením nepřítelů k obrovským ekonomickým ztrátám.

Způsobu „opatření fyzické ochrany“ sice přiznává relativní hodnotu, ale dosažení účinné ochrany v podmínkách rychlého růstu ničivosti a nezbytných obrovských nákladů pokládá za nemyslitelné.

Tak autor dospěl k závěru, že jedinou, relativně nejspolehlivější ochranou je „strategie zastrasování“.

Autor, jako stoupenec budování národních jaderných sil, přirozeně neuvažuje o možnosti zákazu a zničení jaderných zbraní vůbec a vně této možnosti jsou jeho závěry správné a jeho strategii nelze v současné době upřít racionální jádro. Jsme ale na rozdíl od autora toho názoru, že strach, jako základna míru, je velmi labilní.

Zdá se ale, že ani autor příliš ve stabilitu takového míru nevěří a že proto

věnoval značnou pozornost rozboru tak-
tiku použití strategických jaderných pro-
středků „proti silám“ nebo „proti mě-
stům“.

„Taktiku proti městům“ (ke které se
podle jeho názoru „možná příklání
SSSR“) (str. 95), považuje za nesmyslnou
proto, že „by došlo k oboustrannému pus-
tošení, které může být nerovnoměrné —
a to v náš neprospěch“ (str. 95). Správně
hodnotí, že zničení amerických velkoměst
by bylo pro USA větší ranou, než zničení
sovětských měst pro SSSR a tím také vy-
světluje, proč Američané jsou spíš pro tak-
tiku „proti silám“.

Zajímavý je jeho názor, že ten, kdo se
rozhodl pro „taktiku proti městům“, zřej-
mě věří v absolutní účinnost zastrasování
a naopak ten, kdo se rozhodl pro „taktiku
proti silám“, o ní pochybuje a připouští
možnost vzniku jaderného konfliktu, za
kterého by ve větším či menším měřítku
byly použity strategické jaderné síly, což
podle jeho názoru „zvyšuje možnost za-
strašovat“.

To je asi správné, i když se domnívám,
že v praxi půjde víc o kombinaci obou
taktik s rozdílnou vahou, než o jejich
ostrou vyhraněnost.

Je jistě třeba souhlasit s autorem
v tom, že zastrasování vyžaduje určitou
věrohodnost, která vyplývá ze srovnání
velikosti rizika s velikostí toho, co je
v sázce a že „důležitější, než všechno
ostatní“ (str. 96) je odhodlání rozpoutat
katastrofu a o tomto odhodlání přesvěd-
čit protivníka. Přesto to asi bude snad-
nější, než přesvědčit protivníka o absurd-
nosti jaderné strategie vůbec.

Současná praxe dává plně za pravdu
Beaufrovi i v tom, že zastrasování není
nikdy absolutní a že každému z obou pro-
tívníků ponechává určitý „volný prostor“
k omezeným akcím, při kterých je v sázce
„příliš málo“, než aby tím bylo možné
ospravedlnit uskutečnění hrozby odvetných
opatření. A tato skutečnost podle je-
ho názoru vyžaduje „doplňkové formy za-
strašování“, ke kterým počítá ozbrojené
síly, udržované v „citlivých prostorech“,
„intervenní sbory“, které podle jeho ná-
zoru umožňují vyhnout se případnému
dilematu rozhodování „všechno, nebo nic“.
Počítá k nim i snahu vyvolat u protiv-
níka dojem, že odvetné akce by mohly být
zahájeny i tehdy, kdyby došlo i jen k míst-
nímu ozbrojenému konfliktu. Beaufre
v těchto doplňkových formách zastraso-
vání připisuje významnou úlohu taktic-
kým jaderným zbraním, jejich použití stup-
ňuje hrozbu „vystupňování do krajnosti“
a vyvolává „nejistotu o tom, co je v sáz-

ce“. Je si plně vědom velkého rizika a ne-
bezpečí, které jejich použití vyvolává — je
ale přesvědčen o tom, že toto nebezpečí
existuje jen tehdy, „když nefunguje zastraso-
vání“ (str. 99).

Čistě teoreticky je to jistě správné,
jenže tady se pohybujeme v oblasti psy-
chologie, v oblasti emocionálních vztahů a
vlivů — a to je oblast velmi labilní.

To je také jedna z „Achillových pat“
Beaufrovy strategie zastrasování, které je
si autor zřejmě sám vědom. Je totiž svým
způsobem protismyslné tvrdit, že riziko
vyplývající z použití taktických jaderných
zbraní je činitelem, který „zvyšuje bez-
pečnost“ (str. 99). Takové tvrzení působí
silně dojmem spekulativním.

Autor přiznává, že význam taktických
jaderných zbraní narůstá úměrně tomu,
jak se hrozby odvetnými jadernými akce-
mi vzájemně neutralizují a že se strategie
zastrašování, přes svou nesmírnou náklad-
nost, dostává do slepé uličky. Komentuje
a podrobuje kritice „beztaž přehnané“
úsilí, které se vynakládá na jaderné vy-
zbrojování a ty nové tendence, které smě-
řují k tomu, aby se k tomuto úsilí připo-
jilo ještě nové úsilí o program vyzbrojo-
vání konvenčními prostředky, „jako by ja-
derné zbraně vůbec neexistovaly“. Je třeba
plně souhlasit s jeho názorem, že v pod-
mínkách existence jaderných zbraní se
„nelze vrátit tam, odkud jsme vyšli“ a že
pokud tyto prostředky existují, je nemysli-
telné vést rozsáhlý konvenční konflikt
toho typu, jako byla druhá světová válka.
S tím je třeba souhlasit.

I když přiznáme strategii zastrasování
její současný význam a vliv, nepokládáme
ji za schopnou odstranit nebezpečí použití
strategických jaderných prostředků.

Po rozboru „strategických zastrasová-
ní“ přechází autor k rozboru „**strategie
války**“. Zajímá ho především otázka, jak
bude vypadat strategie jaderného věku
v tom případě, že vznikne válka. Vychází
přitom z předpokladu, že „nikdy nelze
s určitostí tvrdit, že válka nevznikne“
(str. 101). Kromě možnosti jejího vzniku
v důsledku šílenství (jako příklad uvádí
Hitler), uvažuje o možnosti vzniku války
v důsledku „špatné kalkulace“ s reakcí
protivníka.

Polemizuje s představou, která podle
jeho názoru vznikla v době strategie „hro-
madné odvety“ („strategie s přeraženou
páteří“), kdy strategie války by byla za-
hájena „jadernou výměnou“ (tedy hromad-
ným úderem jaderných zbraní). Tuto před-
stavu, kterou „je silně zatíženo vojenské
myšlení i v současné době“ (str. 101),

považuje autor za povrchní a nejméně pravděpodobnou hypotézu. Takové zahájení války za podmínek „kdy vím, že vyvolám odvetu, při níž sám zahynu“ (str. 102) nepovažuje za strategii, ale za harakiri a tuto alternativu v podmínkách, kdy strategické úderné síly druhé strany mají možnost přežít úder, považuje za vyloučenou.

Tím také osvětluje to, že Západ opustil teorii hromadné odvety a přešel ke strategii „pružné reakce“, kterou charakterizuje tak, že „se na každou akci protivníka bude reagovat přiměřenou vlastní odvetnou akcí, mohutnou natolik, aby zmařila protivníkům zámysl, avšak za použití jen nezbytně nutného množství sil a prostředků“ (str. 102). Jako příklad uvádí, že na konvenční útok bude možné reagovat obranou s použitím taktických jaderných zbraní nebo i s omezeným použitím prostředků hromadného napadení strategického určení. Dodává, že „k hromadné odvetě bychom přistoupili pouze v krajním, nezbytném případě“ (str. 103).

Originálnost strategie pružné reakce vidí v možnosti kombinovat lokální ozbrojené střetnutí s působením všeobecného zastrašování, v možnosti dosáhnout rozhodnutí „na body“, aniž by došlo k využití krajních prostředků. Válka se mu tedy jeví jako schodiště, jehož jednotlivými stupni jsou jednotlivé druhy použitých prostředků a které bude možné překročit jen na základě zvláštního politického rozhodnutí. Na bázi této teorie dochází k názoru, že v jaderném věku budou dva typy válek. Především krátké, intenzivní, omezené akce, jejichž cílem bude „postavit druhou stranu před hotovou skutečnost“ a vleklé konflikty v okrajových oblastech, zaměřené k vyčerpání protivníka.

Této Beaufrově představě a jeho závěrem nelze jistě upřít logiku a zdůvodněnost, která konečně potvrzuje i dosavadní vývoj ve světě. Množství různých „ale“ a „co když“, kterými konečně sám autor svoji strategii podmiňuje a kterých by bylo možné uvést daleko více, jen potvrzuje, jak nesmírně obtížné a téměř nemožné (i když v současných podmínkách absolutně nutné) je v absurdních podmínkách, vytvořených jadernými zbraněmi, vytvořit nějakou „rozumnou“ strategii. Jaderné zbraně se prostě vymkly lidské logice a nelze je zvládnout ani strategií zastrašování, ani žádnou jinou strategií — je možné je jenom zničit. A do té doby, než se tak stane, nelze určit hranici mezi „rozumnem“ a „šilenstvím“ a nelze také budovat žádné „jaderné prahy a stupně“, které by nevedly ke katastrofě.

To potvrzuje i sama Beaufrova strategie.

Stačí, položíme-li jí otázku, jaký je onen „krajně nezbytný případ“ pro přistoupení k hromadné odvetě?

My přirozeně musíme chápat, že generál Beaufre nepsal svou strategii pro nás a že např. onen „krajně nezbytný případ“, kdy by podle jeho strategie byly použity i strategické jaderné prostředky, se váže k podmínkám plnění stanovených cílů. Nám např. stačí, abychom z Beaufrovy strategie škrtnli slovo „odveta“ — a celá strategie pružné reakce i zastrašování se nám objeví ve zcela jiném světle a změní se ve strategii diktátu.

Jistě souhlasíme s autorem, že „vojenský romantismus 19. století se nehodí pro dnešek“ a že to, co on nazývá „moderní hrou“, je především hrou strategickou, která je bezprostředně řízena a ovládána politikou „jako nikdy předtím“. Souhlasíme i s tím, že „válka nového typu, plná jemných odstínů, se spíše podobá průběhu infekční nemoci“ a že by se „jejím pozvolným a méně dramatickým průběhem neměl nikdo dát zmýšlet“ (str. 120).

To především.

Generál Beaufre věnuje značnou pozornost tzv. „nepřímé strategii“, jejíž podstatu vidí v „zápase o volnost jednání“ a ve snaze „zvrátit existující poměr sil obou stran ještě před svedením rozhodující bitvy — a to nikoli bojem, ale manévrem“. Je stoupencem Liddell Hartovy zásady „nechytat býka za rohy“, nestřetat se s ním přímo, ale „dříve jej zneklidnit, překvapit a vyvést z rovnováhy nečekaným a oklikou uskutečňovaným přiblížením“. Vtipně konstatuje, že v nepřímé strategii se síla nahrazuje šedou kúrou mozkovou.

O tom konečně svědčí složitý poválečný vývoj mezinárodní situace.

Podrobně analyzuje onu pestrou paletu psychologického manévru, který využívá nejrozumnějších politických, ekonomických, diplomatických i vojenských prostředků a metod k tomu, aby pod globální hrozbou ozbrojeného střetnutí byla paralyzována možná reakce protivníka a umožněno postupné plnění politických cílů.

Na základě studia dosavadního vývoje dospěl Beaufre k jistě správnému závěru, že v psychologické oblasti „je možné se zmocňovat určitých abstraktních pozic naprosto stejně, jako ve válce vedené vojenskými prostředky“. Originální periodizací vývoje od roku 1935 dospívá k závěru, že po druhé světové válce doznala nepřímá strategie — z popudu SSSR — nového rozmachu proto, že „se každý chce této válce

vyhnout. Ti však, jejichž politika je zaměřena na dosažení změny stávajícího řádu, používají k dosažení svých cílů i nadále síly, což pak vyúsťuje v rafinovanou hru nepřímé strategie..." (str. 142).

Přímá strategie USA, opřená o jaderné zbraně, přinutila SSSR ke zdokonalení metod nepřímé strategie a „skutečností je, že akcemi, které byly nestejnou měrou úspěšné, dosáhl Sovětský svaz v průběhu patnácti let větších výsledků, než jakých by mohl dosáhnout jedním velkým vítězstvím“ (str. 143).

Červenou nití Beafrovy „nepřímé strategie“ je jeho představa nezbytnosti

„ochrany západní civilizace“ před nebezpečím především třetího světa, na který soustřeďuje svůj hlavní zájem. Jedná se mu o obnovení „prestiže západní civilizace“, která podle jeho názoru „do jisté míry vyplývá i ze strachu, který u ostatních států dokáže vyvolat“ (str. 146). Východisko z tohoto nebezpečí „ohrožení západní civilizace třetím světem“ vidí v mírovém řešení evropských problémů a v přenesení těžiště zápasu na půdu třetího světa, v kterém považuje za rozhodující vzájemný vztah SSSR a Číny. Sleduje gaullistickou vizi sjednocené západní Evropy, chráněné francouzskou jadernou silou.

Generál Beaufre chápe celkově vojenskou strategii jen jako jednu z obecných strategií, která podle okolností hraje buď rozhodující nebo pomocnou roli. Strategii všude těsně spojuje s politikou, jejíž nadřazenost zdůrazňuje. Celá jeho práce je důkazem vyspělého sepětí politického a vojenského myšlení.

To je jistě jeden z vážných důvodů k tomu, abychom takové názory „druhé strany“ pečlivě studovali. My přirozeně stojíme na druhém břehu ideologie a máme na řešení celé řady problémů odlišné názory. Nesmějí nás ale překvapovat dílčí shody některých názorů a závěrů, např. o důsledcích existence jaderného nebezpečí. Zásadně rozdílné je ale naše celkové pojetí válek vůbec, jinak vidíme perspektivy míru a cesty k němu, a proto jinak vidíme i funkci jaderných zbraní. Máme tedy i odlišné pojetí jaderné strategie.

Souhlasíme jistě s generálem Beaufrem v tom, že jaderné zbraně mají významný psychologický vliv, který podstatně ovlivňuje a limituje strategii. Nebudeme ale jistě souhlasit s tím, že tohoto vlivu je správně využívat ke konzervaci kapitalismu.